

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Основи економічної безпеки»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

за темою – «Загальні теоретичні положення економічної безпеки підприємства»

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 08.07.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін
Протокол від 25.06.2024 № 23

Розробник:

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС, кандидат економічних наук Парфентій Л.А.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету, кандидат економічних наук, доцент Кравченко О.В.
2. Заступник директора - начальник відділу навчально-методичної роботи Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Науменко К.С.

План лекції

1. Поняття економічної безпеки підприємства.
2. Концептуальні засади економічної безпеки підприємства.
3. Служба безпеки підприємства та її роль в системі забезпечення економічної безпеки.

Література:

Нормативна

1. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року" : Указ Президента України; Стратегія від 11.08.2021 № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.

Основна

4. Бондарук Т., Чеховська М., Бондарук О. Економічна безпека України під час військових дій: виклики та шляхи протидії. *Економічні горизонти*. 2024. №1(27). С. 129-141. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(27\).2024.299201](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(27).2024.299201).
5. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації : монографія / Захарій Степанович Варналій ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання України, 2020. 423 с.
6. Винославська О., Кононець М. Економічна безпека особистості в умовах пандемії COVID-19. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2021. № 1 (22). С. 33-44. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2021.1.22.4>.
7. Економіка та економічна безпека держави. Теорія та практика : Монографічний навчальний посібник / С. Давиденко, О. Єгорова, В. Приходько, П. Матішак, Я. Голоніч, П. Копінець, М. Мачкінова, М. Доброволська та ін. Ужгород : РІК-У, 2017. 388 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/19681>.
8. Економічна безпека : навчальний посібник / Користін О.Є. [та ін.] ; за ред. О.М. Джужі ; МОНУ. Київ : Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність" ; Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. 368 с.
9. Економічна безпека : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. І. Барановського. К. : УБС НБУ, 2015. 467 с.
10. Економічна безпека держави: навчально-методичний посібник / Живко З.Б., Черевко О.В., Копитко М.І., Зачосова Н.В., Живко М.О., Серета В.В., Занора

В.О., Бісєвєць А.В.; за ред. Живко З.Б. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2019. 240 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3466>.

11. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.]. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/33nebava_ekonomichna_bezpeka_pidpriyemstva/ekon_bezp_Nebava.pdf.
12. Економічна безпека України : монографія / [Федоренко В.Г., Грищенко І.М., Новікова О.Ф. та ін.]. К. : ТОВ "ДКС центр", 2017. 380 с. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/9337>.
13. Економічна та майнова безпека бізнесу: навчальний посібник / Б.М. Андрушків, Л.Я. Малюта. –Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016. – 180 с. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17973/6/Ekonomichna_ta_majnova_bezpeka_biznesu.pdf.
14. Забезпечення фінансово–економічної безпеки підприємництва : навчальний посібник / Г. В. Соломіна. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1694/1/Posibnik%20ZFEBP.pdf>.
15. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : Навч. посіб. / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. Харків : ХНЕУ, 2012. 256 с.
16. Пашнюк Л. О. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2013. Вип. 10. С. 93-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2013_10_22.
17. Правове забезпечення фінансової безпеки України : монографія / В. Т. Білоус, О. О. Бригінець, О. В. Драган, Л. М. Касьяненко [та ін.] ; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 428 с.
18. Семкова Л. В. Економічна безпека регіонів. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія : Економічні науки. 2014. Вип. 27. С. 63-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2014_27_10.
19. Толуб'як В. С., Королюк Ю. Г. Політика економічної безпеки України в умовах глобальних загроз. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1448>.
20. Управління фінансово-економічною безпекою : підручник / [В.О. Онищенко, Г.В. Козаченко, С.В. Онищенко, Т.М. Завора]; за заг. ред. В.О. Онищенка та Г.В. Козаченко. Полтава : ПолтНТУ, 2018. 530 с. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PoltNTU/4061>.
21. Шмалій Л. М. Економічна безпека підприємства: сучасні проблеми забезпечення. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 1. С. 123-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2019_1_20.

Текст лекції

1. Поняття економічної безпеки підприємства

Економічну безпеку підприємства можна розглядати як одну з складових загального поняття «безпека».

Під економічною безпекою підприємства необхідно розуміти стан захищеності його економічної системи від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, як реальних, так і потенційних, який характеризується стабільністю її функціонування та спроможністю до розвитку в майбутньому і досягається завдяки цілеспрямованій діяльності щодо його забезпечення.

Економічна безпека підприємства (ЕБП) є комплексним поняттям, яке включає такі елементи:

1. Захист проти економічних злочинів - протистояння, захист від різного роду економічних злочинів (крадіжки, шахрайства, фальсифікації, промислового шпигунства і т. д.).

2. Стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Підприємство – це, в першу чергу, об'єкт економічних відносин. Власник підприємства в першу чергу зацікавлений у отриманні прибутку, тобто безпека носить чисто економічний характер. Утім, міркування про економічну доцільність ведення боротьби з загрозами викличе інтерес власника, оскільки це безпосередньо зачіпає його матеріальні інтереси.

3. Стан ефективного використання ресурсів або потенціалу. Економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і для забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому.

4. Наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням, забезпечать йому певний рівень економічної безпеки.

5. Реалізація і захист економічних інтересів.

Аналіз понять «економічна безпека підприємства», кожне з яких зі своїх позицій розкриває його природу, дозволяє виділити в них найбільш істотні міркування:

1. Велика частина авторів під ЕБП розуміють стан потенційної жертви, об'єкта небезпеки.

2. ЕБП доволі часто розглядається як здатність підприємства ефективно використати ресурси та наявні ринкові можливості в умовах цілеспрямованої руйнуючої дії ззовні або із самого підприємства.

3. ЕБП – поняття системне, це властивість підприємства, побудованого на принципах стійкості, саморегуляції, цілісності. ЕБП покликана захистити кожну з цих властивостей, оскільки руйнівна дія на будь-яку з цих властивостей призведе до загибелі підприємства в цілому.

4. ЕБП розглядається як вирішальна умова діяльності підприємства.

5. ЕБП в абсолютному своєму виразі – відсутність небезпек і загроз.

6. Існує припущення, що вплив загроз можна нейтралізувати повною мірою, але у більшості випадків це можливо лише частково.

7. Елементом майже всіх понять виступає загроза як реальна ознака небезпеки. Причому загроза в цьому контексті набуває якості сутнісної характеристики. На основі аналізу всіх підходів і розкриття змісту ЕБП виявляється, що загроза і боротьба з нею є суттю безпеки.

З метою досягнення найбільш високого рівня економічної безпеки підприємство має проводити роботу із забезпечення високого рівня безпеки основних функціональних складових:

1) фінансова безпека - це динамічний фінансовий стан підприємства, що характеризується стабільною захищеністю пріоритетних фінансових інтересів підприємства від ідентифікованих ендегенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів;

2) інтелектуальна безпека – збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства. Головна умова забезпечення – здатність протистояти загрозам, за яких підприємство може зазнати суттєвих збитків, зниження темпів свого розвитку й зменшення капіталу;

3) кадрова безпека – наявність високоосвічених і кваліфікованих працівників, управлінського персоналу, відсутність масового відтоку фахівців, високий рівень їх підготовки;

4) соціальна безпека - створення системи взаємовигідних партнерських відносин між персоналом та керівництвом підприємства, що забезпечується задоволенням матеріальних та нематеріальних потреб працівників та реалізацією інтересів підприємства;

5) технічна безпека – комплекс заходів, спрямований на забезпечення безпеки підприємства шляхом установки технічних засобів;

6) технологічна безпека – високий технологічний рівень виробництва, що забезпечує конкурентоспроможність товарів і послуг та підприємства в цілому;

7) юридична безпека – усебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства, правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

8) інформаційна безпека – ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства, забезпечення захисту інформації, досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи усіх підрозділів;

9) екологічна безпека – дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля та руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан довкілля;

10) силова безпека – забезпечення фізичної та моральної безпеки персоналу підприємства, його капіталу і майна, комерційних інтересів;

11) інноваційна безпека - спрямована на формування необхідних і достатніх умов для збільшення можливостей створення та використання інновацій з метою розроблення та впровадження конкурентоспроможності продукції й технологій на рівні світових стандартів;

12) енергетична безпека – стан захищеності енергетичного потенціалу підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз у різних формах, що забезпечує його стабільний розвиток відповідно до статутних завдань, а також здатність до протистояння та відтворення його оргструктури і статусу.

2. Концептуальні засади економічної безпеки підприємства

В основі розробки комплексної системи забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства повинна лежати певна концепція, яка включає мету, завдання, принципи діяльності, об'єкт і суб'єкт, стратегію і тактику.

Поняття «концепція» слід розглядати як систему поглядів на ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення яких-небудь явищ, подій; основна ідея якої-небудь теорії. Термін «концепція» використовується також для позначення основного задуму в наукових, художніх, політичних та інших видах діяльності людини.

Концепція управління економічною безпекою підприємства – це система теоретико-методологічних поглядів, яка відображає розуміння і трактовку економічної безпеки підприємства та визначає цілі, завдання, методи, принципи, концептуальні моделі та положення управління нею.

Метою забезпечення економічної безпеки підприємства є мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта підприємництва, у тому числі його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам.

У процесі досягнення поставленої мети здійснюється вирішення конкретних завдань, які об'єднують усі напрямки забезпечення безпеки:

- ефективне прогнозування загроз економічної безпеки підприємства;
- організація попередження впливу можливих загроз;
- виявлення, аналіз і оцінка існуючих загроз економічної безпеки;
- прийняття рішень та реагування на існуючі загрози;
- вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємництва.

Об'єктом системи забезпечення економічної безпеки підприємства в цілому виступає стабільний економічний стан діяльності підприємства в поточному і перспективному періоді, а зокрема його фінансові, матеріальні, інформаційні та кадрові ресурси.

Суб'єкт даної системи носить більш складний характер, оскільки його діяльність характеризується не тільки особливостями і характеристиками об'єкта, а й специфічними умовами зовнішнього середовища. Тому можна виділити дві групи суб'єктів, що забезпечують економічну безпеку підприємництва: зовнішні суб'єкти (органи законодавчої, виконавчої та судової влади, покликані забезпечувати безпеку всіх без винятку законослухняних учасників підприємницьких відносин) та внутрішні суб'єкти (особи, які безпосередньо здійснюють діяльність із захисту економічної діяльності підприємства).

Ефективне управління економічною безпекою підприємства засноване на таких принципах:

1. Принцип законності – уся діяльність підприємства має носити законний характер.

2. Принцип економічної доцільності – необхідно організовувати захист тільки тих об'єктів, витрати на захист яких менші, ніж втрати від реалізації загроз за цими об'єктами.

3. Поєднання превентивних та реактивних заходів економічної безпеки. Превентивними вважаються заходи попереджувального характеру, що дозволяють не допустити виникнення або реалізацію загроз економічній безпеці. Реактивні – це

заходи, які приймаються при реальному виникненні загроз або необхідності мінімізації їх негативних наслідків.

4. Принцип безперервності – функціонування системи забезпечення економічної безпеки підприємництва має здійснюватися постійно.

5. Принцип диференційованості – вибір заходів з подолання загроз, що виникають, відбувається залежно від характеру загрози і ступеня тяжкості наслідків її реалізації.

6. Принцип координації – для досягнення поставлених завдань необхідно постійне узгодження діяльності різних підрозділів служби безпеки, самого підприємства і поєднання організаційних, економіко-правових та інших способів захисту.

7. Повна підконтрольність системи забезпечення економічної безпеки керівництву суб'єкта підприємницької діяльності.

Суб'єкти, що забезпечують економічну безпеку підприємництва, здійснюють свою діяльність на основі певної стратегії і тактики.

Стратегія – це довгостроковий підхід до досягнення мети. Для забезпечення економічної безпеки підприємства застосовуються функціональні стратегії безпеки:

1. Стратегія економічної безпеки включає, перш за все, систему превентивних заходів, реалізовану через регулярну, безперервну роботу всіх підрозділів суб'єкта підприємницької діяльності з перевірки контрагентів, аналізу передбачуваних угод, експертизі документів, виконання правил роботи з конфіденційною інформацією і т. п. Служба безпеки в даному випадку виступає в ролі контролера.

2. Стратегія реактивних заходів застосовується у разі виникнення або реального здійснення будь-яких загроз економічної безпеки підприємництва. Ця стратегія, заснована на застосуванні ситуаційного підходу і врахуванні всіх зовнішніх і внутрішніх чинників, реалізується службою безпеки через систему заходів, специфічних для даної ситуації.

Концептуальні положення управління економічною безпекою підприємства:

1. Моніторинг і діагностику економічної безпеки підприємства необхідно проводити постійно.

2. Економічну безпеку підприємства необхідно досліджувати в статичному та динамічному аспекті.

3. Управління економічною безпекою підприємства повинне бути ключовою складовою стратегічного управління підприємства.

4. Повинно постійно здійснюватись удосконалення захисту інформації підприємства.

5. Повинен здійснюватись контроль доступу сторонніх осіб на територію підприємства.

6. Необхідно ретельно перевіряти контрагентів на предмет їх репутації та порядності ведення бізнесу.

7. Періодично необхідно здійснювати перевірки персоналу підприємства на предмет ймовірності розкриття комерційних таємниць.

8. Необхідно знижувати ризики від озброєних пограбувань підприємства.

9. Оцінювально-аналітична система повинна стати центральною частиною управління економічною безпекою підприємства.

10. При оцінюванні рівня економічної безпеки підприємства необхідно враховувати не лише результати діяльності підприємства на поточну дату, а й потенціал.

11. При оцінюванні рівня економічної безпеки підприємства необхідно використовувати декілька альтернативних методичних підходів.

12. Оцінка значущості функціональних складових економічної безпеки повинна проводитись за допомогою перевірених евристичних методів.

13. Оцінка та аналіз економічної безпеки повинні базуватись на врахуванні технологічних особливостей підприємства.

14. Оцінювальні показники економічної безпеки повинні бути скориговані на коефіцієнт значущості стадії життєвого циклу та значущості ринкової стратегії підприємства.

15. Управління економічною безпекою необхідно здійснювати не лише за результатами, а й за потенціалом підприємства.

16. Працівники служби економічної безпеки підприємства повинні володіти навичками побудови економіко-математичних моделей, володіти найсучаснішими пакетами прикладних програм, знати основні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.

3. Служба безпеки підприємства та її роль в системі забезпечення економічної безпеки

Задля нейтралізації будь-яких загроз економічній безпеці суб'єкти господарювання повинні спрямовувати свої зусилля на створення та підтримку власної системи безпеки.

Під системою економічної безпеки розуміють організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів та заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Система економічної безпеки не є однаковою, шаблонною для усіх господарюючих суб'єктів. Вона унікальна для кожного підприємства, оскільки залежить від виду та особливостей його діяльності, розмірів, виробничого потенціалу, ризикованості виробництва, наявності секретних матеріалів і т.п.

Система безпеки підприємства повинна характеризуватися комплексністю, тобто здатністю забезпечити майнову, фінансову, інтелектуальну, інформаційну, науково-технічну, екологічну безпеку підприємства. Крім того, вона повинна бути дієвою та ефективною, що безпосередньо залежить від ґрунтовності та чіткості окреслення кола тих завдань, які дана система повинна виконувати. Дієва система економічної безпеки створить умови для ефективного функціонування підприємства, досягнення бізнес-цілей в умовах жорсткої конкуренції та значних господарських ризиків, шляхом своєчасного виявлення та нейтралізації різноманітних загроз та небезпек.

В переважній більшості до числа основних завдань системи економічної безпеки суб'єкта господарювання належать:

- захист законних прав і інтересів підприємства та його співробітників;
- збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку подій;
- вивчення партнерів, конкурентів, споживачів, майбутніх співробітників підприємства;

- своєчасне виявлення можливих загроз підприємству та його співробітникам з боку зовнішнього середовища;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, злочинців й окремих осіб з протиправними намірами;
- протидія технічному проникненню в злочинних цілях;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства;
- отримання необхідної інформації для прийняття найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності підприємства;
- сприяння у формуванні серед споживачів і ділових партнерів позитивної думки про підприємство;
- контроль за ефективністю функціонування системи безпеки, удосконалення її елементів.

Одним з елементів системи економічної безпеки є служба безпеки підприємства. На великих і середніх підприємствах створюються автономні служби безпеки, а економічна безпека функціонування невеликих фірм може забезпечуватися фахівцями територіальних організацій за договорами.

Служба безпеки фірми виконує певний комплекс завдань, основними з яких є:

- забезпечення безпеки виробничо-господарської діяльності та захисту відомостей, що вважаються комерційною таємницею даного підприємства, організації;
- організація роботи з правового та інженерно-технічного захисту комерційної таємниці підприємства;
- організація спеціального діловодства, яке унеможливорює несанкціоноване одержання відомостей, віднесених до комерційної таємниці відповідного підприємства;
- виявлення та локалізація можливих каналів витоку конфіденційної інформації в процесі звичайної діяльності та в екстремальних ситуаціях;
- забезпечення охорони продукції та технічних засобів, необхідних для виробничої або іншої діяльності, приміщень, устаткування офісів;
- забезпечення безпеки здійснення всіх видів діяльності, включаючи переговори та наради у рамках ділового співробітництва підприємства з іншими партнерами;
- захист маркетингових ситуацій від неправомірних дій конкурентів;
- забезпечення особистої безпеки керівництва та провідних менеджерів і спеціалістів підприємства.

Перелік конкретних завдань стосовно забезпечення безпеки діяльності фірми залежить від галузевих особливостей, але завжди має бути достатнім та обґрунтованим. Сукупність конкретних завдань, що стоять перед службою безпеки фірми, зумовлює певний набір виконуваних нею функцій:

1. З питань допуску працівників до інформації, що охороняється:

- спільно зі спеціалістами розробляється перелік відомостей, які становлять комерційну таємницю підприємства;

- розробляються та здійснюються заходи, які забезпечують доступ до охоронної інформації тільки тих осіб, яким це необхідно для виконання службових обов'язків;

- розробляється система організаційних та технічних заходів, які регламентують режим діяльності підприємства;

2. З питань діловодства:

- контролює забезпечення встановленого порядку розмноження документів, їхнє зберігання та використання;

- забезпечення дотримання правил відправлення документів, які містять комерційну таємницю підприємства;

- розробляє і здійснює заходи з передбачення розголошення інформації при проведенні діловодства.

3. З питань передачі та прийому інформації технічними засобами зв'язку:

- організовує прийом-передачу охоронної інформації та відкритої кореспонденції;

- обирає ефективні та економічні заходи зв'язку в залежності від характеру інформації, що передається;

- обраховує та аналізує вхідну та вихідну кореспонденцію, оперативно доводить до адресантів;

4. З питань забезпечення охорони майна персоналу підприємства, контролю за протипожежною безпекою:

- розробляє документи, які регламентують пропускний режим, та оформляє і видає всі види пропусків на території підприємства;

- контролює оформлення документів на ввіз та вивіз матеріальних цінностей;

- організовує контрольні-пропускні пости;

- експлуатує технічні засоби охорони, розробляє і здійснює заходи з забезпечення особистої безпеки персоналу;

- слідкує за станом протипожежної безпеки, передбачає заходи з уникнення порушень;

5. З питань інженерно-технічного забезпечення охорони підприємства:

- розробляє вимоги до приміщень, де ведуться операції з охоронною інформацією, зберігаються відповідні документи, вироби, а також матеріальні цінності;

- проводить атестацію приміщень і об'єктів зберігання матеріальних цінностей;

- організовує установку та експлуатацію технічних засобів захисту, в тому числі й засобів протидії технічним розвідникам;

- організовує спецперевірки та спецдослідження;

6. З питань забезпечення безпеки інформації:

- здійснює заходи щодо підбору кадрів, здатних вести ефективну роботу із зарубіжними фірмами;

- бере участь у підготовці документів та матеріалів (програми, контракти) з зовнішньоекономічної діяльності, організації переговорів із закордонними спеціалістами;

- здійснює організаційно-методичне керівництво з метою захисту комерційної таємниці в структурі підрозділів;
- проводить консультації для співробітників підприємства з організаційно-правових питань забезпечення економічної безпеки та способів захисту інформації;
- із залученням спеціалістів підприємства вивчає всі види діяльності підрозділів з метою виявлення та закриття можливих каналів розповсюдження охоронної інформації та нанесення економічного збитку;
- організовує розслідування за фактами розголошення комерційної таємниці, втрати документів або виробів, які містять такі відомості;
- здійснює зв'язок з правоохоронними та іншими державними органами захисту комерційної таємниці.

У нормативних документах, які визначають організацію діяльності служб безпеки фірм, виокремлюються конкретні об'єкти, що підлягають захисту від потенційних загроз і протиправних посягань:

- 1) персонал (керівні працівники; персонал, який володіє інформацією, що становить комерційну таємницю фірми);
- 2) матеріальні засоби виробництва та фінансові кошти (приміщення, споруди, устаткування, транспорт; валюта, коштовні речі, фінансові документи);
- 3) інформаційні ресурси з обмеженим доступом;
- 4) засоби й системи комп'ютеризації діяльності підприємства, організації;
- 5) технічні засоби та системи охорони й захисту матеріальних та інформаційних ресурсів.

Служба безпеки фірми має забезпечити подолання критичної (кризової) ситуації, що може постати через зіткнення інтересів підприємства та його конкурентів. Для управління безпекою великі фірми створюють так звані кризові групи, до складу яких входять керівник фірми, юрист, фінансист і керівник служби безпеки. Головна мета діяльності кризової групи – протидіяти загрозам і реалізувати мету діяльності фірми.